

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від «25» серпня 2016 року
(протокол № 1)

СВ 04 Основи патопсихології та психотерапії

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра**

(назва освітнього ступеня)

спеціальності 016 Спеціальна освіта

(шифр і назва спеціальності)

**Бердянськ
2017 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Г.І. Сизко, старший викладач кафедри прикладної психології та логопедії

БЕРДЯНСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «16» червня 2016 року, протокол №8

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня бакалавр, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з теоретико-методологічними засадами, психологічними закономірностями психічної діяльності людини в нормі та патології, їх діагностикою та корекцією, розкриття основних принципів та базових категорій даної науки.

Міждисциплінарні зв'язки: фізіологія, загальна психологія, вікова психологія, психологія особистості.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії» є розкриття понять клінічної психології, закономірності психічної діяльності людини в нормі та патології.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи патопсихології та психотерапії» є сформулювати у студентів загальну уяву про:

- закономірності психічної діяльності та якості особистості;
- порушення особистості індивіду, сприйняття, пам'ять, мислення, розумову здатність та ін.;
- оволодіння методами та технологіями патопсихологічного дослідження порушень пізнавальних процесів, якостей та станів;
- проведення та аналіз патопсихологічних та нейропсихологічних досліджень;
- психологічні основи психотерапії.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей:

ЗК-7.Рефлексивна. Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси.

ФК-6. Психологічна компетентність. Здатність до застосування сучасних відомостей про особливості розвитку дитини в освітньому, корекційно-реабілітаційному процесі на основі знань та умінь про вікові, індивідуальні особливості та соціально-психологічні механізми онто- та дизонтогенезу.

ФК-7. Медико-біологічна компетентність. Здатність до застосування медико-біологічних знань і практичних умінь; оцінки структури дефекту; потенційних можливостей розвитку особистості, клініко-фізіологічних особливостей та закономірностей фізичного і психічного розвитку дітей при різних психофізичних порушеннях, зокрема, порушеннях мовленнєвого розвитку.

Та демонструвати такі результати навчання:

ПРН-5. Здатний до рефлексії, має навички оцінювання проблемних та конфліктних ситуацій у професійній діяльності та обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

ПРН-6. Здатний здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та реалізовувати корекційно-розвиткову роботу з ними на основі диференційованого та індивідуального підходу; оцінювати отримані результати.

ПРН-11. Здатний забезпечувати охорону життя і здоров'я дітей у корекційно-розвитковому процесі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6 кредитів ЄКТС / 180 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Патопсихологія як наука. Прояви психічної норми та патології.

Тема 1. Предмет, завдання та методи патопсихології

Визначення поняття «патопсихологія» та «психопатологія». Предмет і завдання патопсихології. Місце патопсихології в системі наук. Визначення психічної патології. Загальне уявлення про найбільш поширені психічні захворювання. Основні напрямки у вивченні психічних патологій (моделі). Тенденції у лікуванні психічних порушень. Система закладів, які здійснюють допомогу психічно хворим людям. Методи дослідження порушень психічної діяльності людини. Внесок вітчизняних вчених у розвиток патопсихології. Психопатологія і мистецтво.

Тема 2. Психологічна та патопсихологічна характеристика пізнавальних психічних процесів

Патопсихологічна характеристика порушень: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення, інтелекту, емоцій, індивідуально-психологічних особливостей. Особливості порушення уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, емоцій, волі та мотивації, свідомості та самосвідомості при шизофренії. Особливості мислення, волі та мотивації, емоцій при епілептичних психічних розладах. Особливості порушення уваги, сприйняття, пам'яті, мислення при органічних психічних розладах.

Змістовий модуль 2. Психологія індивідуальних розходжень

Тема 3. Психологія індивідуальних розходжень – Темперамент. Характер

Поняття індивіда та індивідуальності. Класифікація рівней індивідуальності. Структура психічної індивідуальності людини. Темперамент: систематика (параметри темпераменту). Клінічна характеристика темпераменту. Класифікація А.Томаса та С.Чесса. Поняття гармонійного характеру. Психологічні параметри гармонійного характеру. Формування характеру під впливом виховання. Типи неправильного виховання. Клінічні особливості характеру: істеричний тип характеру, нарцисичний тип, шизоїдний тип, епілептоїдний, психастенічний тип, паранояльний тип характеру. Акцентуації характеру.

Тема 4. Психологія індивідуальних розходжень – Особистість

Особистість: структура особистості. Поняття гармонійної особистості. Теорії особистості: теорія Б.С.Братуся, диференційно-аналітична концепція Пезешкіана, психоаналітична теорія З.Фрейда, теорія аналітичної психології К.Юнга, індивідуальна психологія Адлера, теорія гештальтпсихології, поведінковий підхід до аналізу психології особистості, гуманістична психологія Фромма, психологія самоактуалізації Маслоу, теорія В.Мясищева, психологія діяльності О.Леонтьєва, теорія настанови Д.Узнадзе, гуманістична психологія В.Франкла.

Психопатологічні феномени і патопсихологічні синдроми при розладах особистості: порушення волі та мотивації.

Змістовий модуль 3. Невротичні, психосоматичні і соматоформні розлади

Тема 5. Невротичні розлади

Неврози. Наукові напрями невrogenезу. Клінічні прояви невротичних розладів. Посттравматичний стресовий розлад. Соціально-стресові розлади. Криза ідентичності. Розлади адаптації. Конверсійні розлади. Невротичні симптомокомплекси. Етапність клінічних проявів.

Психопатологічні феномени і патопсихологічні синдроми при невротичних розладах: увага, пам'ять, мислення, інтелект, емоції, воля та мотивація, свідомість та самосвідомість.

Тема 6. Психосоматичні та соматоформні розлади

Психосоматичні розлади та захворювання. Функціональні синдроми органів та систем: серцево-судиної, дихальної, статевої, травлення. Психосоматичні захворювання. Психосоматичні розлади. Моделі формування психосоматичних розладів.

Змістовий модуль 4. Тривожні розлади та фобії

Тема 7. Тривожні розлади

Характеристика тривожності як психічної дисфункції. Методи діагностики тривожності. Види тривожних розладів (генералізований тривожний розлад, панічний, obsесивно-компульсивний розлади).

Тема 8. Фобії

Фобії: види, причини виникнення, методи лікування. Соціофобії, причини виникнення та методи лікування. Стресові розлади. Причини виникнення та методи лікування тривожних розладів. Як допомогти людям, що пережили катастрофу. Фобії як навчена поведінка. Дитячі фобії. Психологічна допомога при фобіях.

Змістовний модуль 5. Розлади настрою та суїцид

Тема 9. Розлади настрою

Загальна характеристика розладів настрою. Монополярна депресія. Поняття, симптоми. Фактори, які стимулюють депресію. Причини виникнення. Методи лікування. Маніакально-депресивний психоз. Поняття, критерії. Причини виникнення. Методи лікування.

Тема 10. Суїцидальна поведінка

Феномен самогубства: поняття, типи. Теорії виникнення самогубства. Профілактика та терапія суїциду. Когнітивна теорія Бека. Теорії депресії на основі феномену безпомічності та безнадії. Самовбивства у різних вікових групах. Профілактика суїциду.

Змістовий модуль 6. Психологія девіантної поведінки

Тема 11. Загальна характеристика девіантної поведінки

Поняття девіантної поведінки. Способи взаємодії індивіда та дійсності. Характеристика видів девіантної поведінки: Делінквентна девіантна поведінка. Адитивна девіантна поведінка. Патохарактерологічна поведінка. Психопатологічна поведінка. Поведінка на базі гіперздібностей.

Тема 12. Патологічні різновиди девіантної поведінки. Перверсії

Агресивна поведінка: поняття, види, характеристика. Аутоагресивна поведінка: поняття, види, характеристика. Надцінні психологічні захоплення, понад цінні психопатологічні захоплення. Характерологічні і патохарактерологічні реакції. Комунікативні девіації. Неестетичне та аморальне поведіння.

Змістовний модуль 7. Розлади харчової поведінки та внаслідок вживання психоактивних речовин

Тема 13. Розлади харчування

Нервова анорексія: види, поняття, критерії.. Нервова булімія: види, поняття, критерії. Неспецифічні порушення культури харчування. Харчова залежність. Причини виникнення порушень у харчуванні. Механізми психологічного захисту, які використовує людина, яка страждає нервовою анорексією або булімією. Допомога людині, яка має розлади харчування.

Тема 14. Розлади внаслідок вживання психоактивних речовин та інші аддиктивні розлади

Аддиктивна поведінка. Зловживання алкоголем та алкогольна залежність. Зловживання психоактивними речовинами та хімічна залежність. Опіум та його похідні. Ефект морфіну та героїну. Причини та результати зловживання опіатами. Кокаїн та амфетаміни. Барбітурати. ЛСД та споріднені препарати. Маріхуана. Методи лікування розладів, викликаних вживанням психоактивних речовин.

Змістовий модуль 8. Сексуальні розлади та шизофренія

Тема 15. Сексуальні розлади

Сексуальні дисфункції. Види, причини виникнення. Психологічний супровід при сексуальних дисфункціях. Парафілії. Види, причини виникнення. Методи терапії сексуальних перверсій: статева ідентифікація, перверсії, ефебофілія, геронтофілія, аутоеротизм, інцестна поведінка. Розлади статевої ідентифікації гомосексуалізм, трансвестизм подвійної ролі, транссексуалізм.

Тема 16. Шизофренія

Проблема систематики та діагностики шизофренії. Поняття, критерії шизофренії. Теорії виникнення шизофренії. Форми шизофренії. Динаміка шизофренії. Резонерство, сковзаня. Позитивні та негативні симптоми. Методи психологічного супроводу. Підходи до визначення проблеми виникнення шизофренії. Ефективність терапії середовищем та жетонна система у лікуванні шизофренії.

Змістовний модуль 9. Розлади особистості

Тема 17. Розлади особистості

Класифікація специфічних розладів особистості. Параноїдальний розлад. Шизоїдний розлад. Шизотипичний розлад. Емоційно нестійкий розлад, особливості афективної сфери. Істеричний розлад, демонстративність, вразливість. Ананкастичний розлад, утворення нав'язливих ідей та станів. Тривожний розлад. Залежний розлад. Історичний розвиток уявлень про розлади зрілої особистості. Розлади зрілої особистості та психічні захворювання.

Тема 18. Дисоціативний розлад ідентичності особистості

Поняття та симптоми дисоціативного розладу особистості. Причини виникнення дисоціативного розладу особистості. Види дисоціативного розладу особистості. Методи лікування та психологічного супроводу осіб, що мають дисоціативний розлад особистості.

Змістовий модуль 10. Вікова патопсихологія

Тема 19. Порушення психічного розвитку немовлят, дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку

Психічні особливості та порушення у період новонародженості, немовляти і раннього дитинства. прояви вродженої невропатії; прояви аутичних розладів; гіпердинамічні розлади. Психосоматичні розлади. Психічні особливості та психічні порушення у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

Тема 20. Порушення психічного розвитку в підлітковому віці, ранній юності. Психічні розлади в осіб зрілого та похилого віку

Психічні розлади у підлітків. Патологічні підліткові реакції. Патологічні підліткові транзиторні потяги та манії. Психологія ранньої юності. Психологічні особливості і психічні розлади осіб зрілого, похилого та старечого віку. Типові психологічні та психопатологічними феномени осіб похилого віку.

Змістовий модуль 11. Експериментально-психологічні (пато- і нейропсихологічні) методи дослідження

Тема 21. Патопсихологічні методи дослідження

Експериментально-психологічні методи дослідження. Патопсихологічні реєстр-синдроми: шизофренічний, афективно-ендогенний, олігофренічний, екзогенно-органічний, ендогенно-органічний, особистісно-аномальний, психогенно-психотичний, психогенно-невротичний. Патопсихологічна оцінка порушень: уваги, пам'яті, сприйняття, мислення, інтелекту, емоцій. Дослідження індивідуально-психологічних особливостей, спрямованих на оцінку якостей темпераменту, дослідження характерологічних особливостей, дослідження особливостей особистості, Мінесотський багатопрофільний опитувальник особистості (MMPI).

Тема 22. Нейропсихологічні методи дослідження

Нейропсихологічне дослідження мовлення: спонтанне та діалогове мовлення, автоматизоване мовлення, монологічне мовлення, відображене мовлення, розуміння зверненого мовлення. Порушення мовлення. Синдроми порушень вищих коркових функцій: еферентна моторна афазія, динамічна афазія, аферентна моторна афазія, акустико-гностична сенсорна афазія, акустико-мнестична афазія, семантична афазія. Нейропсихологічні методи дослідження праксису. Нейропсихологічні методи дослідження гнозису. Нейропсихологічне дослідження порушень схеми тіла (соматогноз, аутосоматогноз), орієнтування в просторі, стереогнозису (астереогнозис, тактильна предметна агнозія, тактильна агнозія текстури об'єкту), зорового гнозису (предметна агнозія, прозопагнозія, кольорова агнозія, симультанна агнозія).

Змістовий модуль 12. Психотерапія психічних порушень та розладів

Тема 23. Основи організації психотерапевтичної роботи

Загальна характеристика видів психологічної допомоги: психологічне консультування (визначення, мета, завдання), психокорекція (визначення, мета, завдання), психотерапія (визначення, мета, завдання). Ознаки різних видів психологічної допомоги. Різниця між поняттями «психотерапія» та «психокорекція». Фактори вибору психотерапевтичної методики. Особливості психотерапії. Різновиди психотерапії: сугестивні (гіпноз та ін. форми навіювання), психоаналітичні (психодинамічні), поведінкові, феноменологічно-гуманістичні (гештальт-терапія).

Тема 24. Система психотерапевтичних напрямів і шкіл

Різновиди психотерапевтичних напрямів: аутотренінг, поведінкова (бихевиоральна) терапія, нейролінгвістичне програмування, психодрама, трансактний аналіз (E.Berg). Діагностичний процес у структурі психологічного консультування. Методи психологічного консультування: раціональна психотерапія (P.Dubois), логотерапія (V.Frankl), психологія самореалізації (Maslow), позитивна психотерапія (N.Peseschkian), когнітивна терапія (A.Beck), раціонально-емотивна психотерапія (A.Ellis), психотерапія «здоровим глуздом». Специфічні риси психокорекційного процесу. Засоби психічного впливу на людину: вплив, маніпулювання, керування, формування.

3. Рекомендована література

Базова

1. Комер Р. Патопсихология поведения. Нарушения и патологии психики – Москва. 2005. 348 с.
2. Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології. Київ 1996. 158 с.
3. Маршак В.В. Все виды отклонений в человеческой психике. Ростов н/Дону.: Фенікс. 2005. 213 с.
4. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. Москва. 2005. 345 с.
5. Патопсихологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / укладач І.А.Мартинюк. Гусятин. 2006. 204 с.

Допоміжна

1. Блейхер В.М., Крук В.М, Боков С.Н. Практическая патопсихология. Ростов-на-Дону. 1996. 448 с.
2. Вассерман Л.И, Дорофеева С.А., Меерсон Я.А. Методы нейропсихологической диагностики. Санкт-Петербург. 1997. 304 с.
3. Гурьева В.А., Семке В.Я., Гиндикин В.Я. Психопатология подросткового возраста. Томск. 1994. 310 с.
4. Зейгарник Б.В. Патопсихология. Москва. 1986, 288 с.
5. Исаев Д.Н. Психосоматическая медицина детского возраста. Санкт-Петербург. 1996. 454 с.
6. Карвасарский Б.Д. Неврозы. Москва. 1990. 576 с.
7. Леонгард К. Акцентуированные личности. Киев. 1981. 392 с.
8. Ясперс К. Общая психопатология. Москва. 1997. 1056 с.

4. Методи навчання:

Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення, репродуктивна), проблемний метод, навчальна дискусія, створення ситуації новизни навчального матеріалу.

Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Практичні: частково-пошуковий метод, вправи, практичні роботи, пізнавальні ігри, опори на життєвий досвід здобувачів.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного

			складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека БДПУ <http://library.bdpu.org>
2. Медіатека
3. Сайт БДПУ: <http://www.bdpu.org/>.

БДПУ